

Ulflas
a glagolské písmo.

Režimá

FR. V. ŠASINEK.

V PRAZE.

České knihkupectví a antikvariát

Dra Frant. Bačkovského
v Praze (Žitná ul. č. 55. n.).

Ulflas
a glagolské písmo.

Rozjímá

FR. Y. ŠASINEK.

V PRAZE.

Na skladě u FR. A. URBÁNKA, knihkupce.

1887.

Lo

Úvod.

Kdykoliv jsem studoval Ulfilasa a zprávy o jeho překladu sv. Písma, vždycky mně připadala myšlénka, že tomu jinak, nežli nám to nabájlí němečtí učenci, kteří vyhlášují Ulfilasa za biskupa jakýchsi německých Gothův a jím přeložené sv. Písmo za jakési německo-gothské dílo. Ačkoliv toto tvrzení má mnoho přátel, o které zavadit, znamená píchnout do vosího hnízda, přece nemohu se zdržeti, bych záležitost tuto neodporučel zvláště slovanským učencům k novému zkoumání.

Ti, kdo stěhují Slovany k Dunaji až kdysi v době historické, ovšem zavírají sobě před nosem dvěře k slovanskému dějepisu a nemohou pochopiti, jak by Slované byli mohli slyšeti sv. evangelium z úst sv. apoštolů¹⁾,

¹⁾ Quis enim ambigit, Sclavinorum regna in primitiis Apostolorum et universalis Ecclesiae esse commemorata, cum a canabulis escam praedicationis Apostolicae Ecclesiae perceperunt. Epist. Joan. X. R. P. ad Tomislavum, regem Chroaciae, an. 925.

a jak by byli mohli míti slovanský překlad sv. Písma již ve IV. století; ti však, kdo nenechávají jen německé učence mysliti o slovanských věcech, ale konečně přičiňují se i sami poznati vlastní svůj pranárod slovanský, dosti brzy nebudou o tom pochybovati.

K lepšímu poznání slovanské minulosti přispěti má i toto pojednání, které docela se liší od pojednání dosavadních zkoumatelů dějů a písma Ulfilaseva; poněvadž toto pojednání má navrátiti slovanským Getům, co jim stranní učenci uměle odcizili.

Na obou březích dolního Dunaje bývali Getové²⁾, a to od pradoby.³⁾ Byli oni národem slovanským⁴⁾, jemuž Řekové, proto že se zaměstnávali orbou, přikládali název rolníků (Γῆτες).

Za letopočtu křesťanského řečí církevní dějepisci těm starobylým slovanským Getům

²⁾ Getae ad utramque ripam Istri accolebant. Strabo lib. 7.

³⁾ Modo autem Getae illi, qui et nunc Gothi, quos Alexander evitandos pronuntiavit, Pyrrhus exhorruit, Caesar etiam declinavit. Orosius ap. Migne: Patrol. lat. tomo XXXI. pag. 728.

⁴⁾ Getae... sen, quod idem est, Sclauini... Romani Getis, hoc enim illis nomen vetus est, propiores facti. Theophil. Lib. III. c. 4. Lib. VII. c. 2.

počali přikládati též jméno Gothův⁵⁾, tak že se ta synonyma střídala, označující však jeden a týž národ slovanský. O jakýchsi německých Gothech na dolním Dunaji ani se nikomu nesnívalo až do Jornandesova.

Jornandes (o. r. 552) pochytil jméno Gothův, slovanské Gety stotožnil s německými Gothy, vymyslel nezapnou bájku o přistěhování se německých Gothův z Gothiskandinavie do Sedmibradska a nad Pont, a staré slovanské Gety předvedl světu co národ neslovanský. Lehkověrní panteutonští učenci přijali Němcům lichotivou bájku Jornandessovu za pravou a tak proti všem předešlým dějepisným svědectvím vyhlásili starobylé slovanské Gety za přistěhované německé Gothy. Tak se stalo, že Ulfilasa, biskupa slovanských Getů (Gothů), učinili biskupem německých Gothův, vynalezcem německogothského písma a překladatelem sv. biblí do německé gothčiny.

Netajím, že tak řečené německogothské sv. Písmo je vzácnou starobylou památkou Němců: to však rozhodně tvrdím, že je ono dílem Ulfilasa, biskupa slovanských Getů, a za to mám, že Ulfilas je původcem slovansko-gothského čili glagol-

⁵⁾ S. Hieronymus in Genesim. Migne: Patrol. lat. tomo XXXI. pag. 727. n. f.

ského písma a překladatelem biblí do slovansko-gothské čili glagolské mluvy; co vysvitne z následujícího pojednání.

I. Německo-gothské sv. Písmo.

Bylo-li dílo Ulfilasa, biskupa slovanských Getů (Gothů), slovanské, ne ale německé, nastává otázka jakého původu jest německé-gothské sv. Písmo? A. Krantz ve své Vandalii poznamenal, že Marinus de Fregeno, apoštolský nuncius a collector, o. r. 1464. odnesl z Dánska knihy gothské. Nepochybuje, že byly to knihy gothské, ale o tom, že je (německí) Gothové kdy přinesli do Dánska, poněvadž prý Gothové před 2000 roky, tedy o. r. 536 před Kristem, opustili Dánsko a potom se tam nikdy nevrátili. Krantz, jak vidět, stěhování se Gothův z Dánska klade ještě do další minulosti nežli bajka Jorandesova.

Na tu otázku: Jak se dostaly knihy gothské do Dánska? odpovídá Krantz, že dle jeho domněnky dostaly se knihy gothské do Dánska, když Dáni břehy Gallie pustošili a tamní kláštery o takové kodexy oloupili.¹⁾ Kdyby se vědělo, kam onen Marinus

¹⁾ A. Krantzii Wandalia. Francofurti, 1580. pag. 290.

ty kodexy odvlékl, možný by byl úsudek o nich: zdaliž byly psány skutečně starogothským aneb středověkým gotickým písmem čili tak řečenou frakturou mnišskou? Poněvadž ale se o těch Marinových kodexech ničeho dále neví, otázka ta zůstane snad navždy nerozluštěna.

Rukopis starogothského sv. Písma objeven byl až v XVI. století a zaval podnět ku gothskému studiu; jedni ho podstrčili Ulfilasovi, biskupovi Getův, a na tom chybném základu a posteriori vyhlásili též starobylé Gety na březích dolního Dunaje za Němce; jiní však tomu se na odpor postavili. K těmto náleží Lacrozius, který německo-gothské sv. Písmo připisuje někdejšímu Frankům (Franco-Němcům), poněvadž se našlo tam, kde bývali Gothové (Getové), nýbrž Frankové; potom že některé litery podobné jsou starému písmu Frankův, a některé písmu latinskému, které (podunajským) Gothům známo nebylo; konečně že mezi literami nacházejí se čtyry od podoby i řeckého i latinského písma rozličné litery, z kterých první tři podobají se literám od Chilperika (o. r. 561.), krále Frankův, opraveným.²⁾ H. C. de Gabelentz et dr. J. Loebe,

²⁾ Lacrozii epistola ad Johannem Chamberlaynium in thesauro epistolarum tom. III. pag. 92.

nechávací námitky ty bez vyvrácení a vyslovují jen své podivení nad tím, že tak slabé (?) námitky svedly mnohé, zejména Wetstena; ba že i Semler překladatele gothského sv. Písma jmenuje Franko Gotha.³⁾ Jsou též té domněnky, že původ německogothského sv. Písma od Ulfilasa nad všechnu pochybnost povyšují dva pod latinskou listinou umístěné německogothské podpisy, z kterých jeden psal Merila, písař, druhý ale Guthilub, diakon; v obou vzpomíná se Alamod, diakon. Listina vystavena je v Raveně a klade se do doby, v které panoval Theodorik. Podpisy takové však nic více nedokazují, nežli to, že v době, kdy vystaveny byly listiny, byli v Raveně duchovní německogothského písma. Zdaliž ale ta listina padá do doby krále Theodorika (o. r. 493.), to z těch podpisů nevysvitá, ba, kdyby ty podpisy pocházely i ze samé doby téhož krále Theodorika, nenásleduje z toho, že písmo a mluva jejich rovná se písmu a mluvě Ulfilasově, a to tím méně, poněvadž v těch podpisech nacházející se slova: Gottlieb (Guthilub), schilling (skilliggans a cautio (kavtsjon) poukazují na Němce přistěhovalé od Rýnu. Darmo Gabelentz a

³⁾ Ulfilas. H. C. de Gabelentz et Dr. J. Loebe. Lipsiae, 1843. I. pag. XIII.

Loebe odvolávají se též na kalendární zlomek, v kterém stojí: ana gutthiudai; kdyby i gutthiudai znamenalo gutica gens (gothský národ), přece nutně nenasleduje z toho, že se zde vyrozumívají poddunajští Getové, nýbrž Němci přistěhovalí od Rýnu, a to tím více, že v tomže zlomku podané jméno Friderika (Frithareikeis) poukazuje na Němce od Rýna.

V tom, že německogothské sv. Písmo nepochází od Ulfilasa, nýbrž od Němcův u Rýnu, potvrzují mne mnohá slova, ku př. mikilin⁴⁾, baurg⁵⁾ a jiná, která nepovstala na dolním Dunaji, nýbrž u Rýnu.

Dokazují to i četná slova která se do německogothského sv. Písma dostala od Slovanů, mezi Rýnem a Labem bydlivších. Uznati to musejí i ti, kteří německogothské sv. Písmo připisují Ulfilasovi; neb byli-li poddunajští Getové Němci, jak se ta slova dostala do překladu Ulfilasova? Uvážíme-li však, že

⁴⁾ Srov. Miklinburgk (Meklenburg), Magnopolis u Helmolda Chr. Slav. Lib. I. c. 2.

⁵⁾ Burgendionum quoque, novorum hostium, novum nomen, qui plusquam octoginta millia (ut ferunt) armatorum ripae Rheni fluminis insederunt... atque ita etiam nomen ex opere praesumpsisse, quia crebra per limitum habitacula constituta Burgos vulgo vocant. Orosius ap. Migne: Patr. lat. tom. XXXI. pag. 1144.

Němci nad a pak mezi Rýnem a Labem sou-
sedili a pak bydlili mezi Slovany, ta slovan-
ská slova dostala se do německo-gothského
sv. Písma buď z úst aneb ze slovanského
(glagolského) sv. Písma Slovanů.

Že německo-gothské sv. Písmo není dílem
Ulfilasovým, dokazuje i to, že Ulfilas překlá-
dal z řečtiny, kdežto německo-gothské sv.
Písmo na mnohých místech takové je, že jen
z latinského textu přeloženo býti mohlo; ano
— máje ohled na četná slova slovanská
v německo-gothském sv. Písmě — snad po-
užil i text slovanský (glagolský), poněvadž
v té ku př. větě: „*theina handus mar-
zjai thuk (deine Hand ärgert dich)*“,
sloveso „mrzeti“ najíti mohl jen v slovan-
ském textu.

Konečně Ulfilas překládal sv. Písmo pro
Ariany, kdežto v německo-gothském sv. Písmě
není ani stopy arianismu. Castillion z jedi-
ného místa v listě sv. Pavla k Filipenským
2, 6. všemožně chce dokázati arianismus pře-
kladatele (Ulfilasa). Text je tento: „*Saei
in guthaskaunein visands ni
vulva rahnida visan sik galeiko
gutha = qui (i. e. Jesus) in divina
forma existens non rapinam ratus
est esse se similiter Deo.*“ Však ale
jako ze *skaunein* (forma), tak i ze *ga-*

leiko (similiter) nedá se dokázat arianis-
mus, poněvadž německo-gothský text s a m a
l a u d (aequalis), s a m a l e i k o (similiter),
i b n a s s u s (aequalitas, eben — es, eben-
dass) a g a l e i k a (aequalitas, similitudo)
zaměňuje; ano *galeika* bližší jest k ně-
meckému *Gleichheit*, než k *Änlich-
keit*. Dejme tomu však, že v tom místě
(Philip. 2, 6.) skutečně je výraz arianský,
z toho Gabelentz a Loebe darmo čerpají dů-
vod, že německo-gothské sv. Písmo nemohlo
pocházet od Němcův u Rýnu, kde — prý —
nebylo Ariánů. Na podvrácení této chybné
domněnky dosti bude poukázat na Euphrata
(o. r. 347.), arianského biskupa v Kolíně nad
Rýnem.⁶⁾

Shrneme-li již všechno toto dohromady,
nebude žádnou opovázlivostí, jestli původ
německo-gothského sv. Písma položíme do
Gothlandu v nynějším jiho-východním Švéd-
sku, a to tím více, že mluva německo-goth-
ského sv. Písma srovnává se s mluvou švéd-
sko gothskou, a slovanská slova dostati se
mohla do něho od slovanských Polabanů.
Je-li tomu tak, z toho následuje, že to ně-
mecko-gothské sv. písmo dostalo se nejen do

⁶⁾ Hefele: Conciliengeschichte. Freiburg, 1873.
S. 628.

Dánska,⁷⁾ ale i k starým Sasům mezi Rýn a Labe, jako i k Longobardům; pak skrze Sasy švábské mohlo se dostat do Raveny,⁸⁾ tak že Jornandes (o. r. 552.), zaměniv německé Gothy se slovanskými Gety, vymyslíl bajku o stěhování se německých Gothů z Gothiskandie na dolní Dunaj.

Že by byl Jornandes býval biskupem Gothů a tak znal děje Gothů, to je nesnadno věřit, neb co taký bylby znal gothskou mluvu a část lenivou Gothů nebyl by nazval Gepidy, jakoby toto v gotské mluvě znamenalo Lenivce;⁹⁾ poněvadž lenivý (*piger, tardus*) v gothčině je *latai*.

Ostatně ať si Němci původ německogothského sv. Písma sami vysvětlí; jen ať dají pokoj Ulfilasovi.

⁷⁾ Srov. počátek tohoto odstavce, str. 6.

⁸⁾ *Postquam beatus vir (Severinus) humanis rebus exemptus est (+ 482.) . . . Franci, Heruli, Saxones multiplices crudelitatum species belluarum more peragebant. Eunodii ep. Ticin. opera. Venet. 1776. XI. p. 157. Quia Galliarum archiepiscopi vicini sunt, ad ipsorum sine dubio ordinationem occurrent, et dissolvetur metropolitana Aquilejensis ecclesia. Quod ante annos jam fieri coeperat. Ze žaloby biskupů šismatických r. 591. Sitzungsberichte der phil. hist. Classe der Kais. Akad. der Wissensch. Wien, 1855. XVII. S. 139. n. 2.*

⁹⁾ Sed quia, ut dixi, Gepanta pigerum aliquid tardumque significat, pro gratuito convitio Gepidarum nomen exortum est.

II. Slovanské posvátné písmo.

Byl-li Ulfilas biskupem podunajských slovanských Gothů čili Getů, z toho následuje, že sestavil písmo a přeložil bibli pro Slovany podunajské, a tak písmo a bibli slovanskou. Je toto ovšem tvrzení nové, ale pravé.

Slované mají dvojí posvátné písmo: glagolské a kyrillské. O těchto písmech psalo se již tolik, že menší i větší pojednávání činí téměř celou „posvátnou bibliotheku“, aniž by se byli spisovatelé dosavad na něčem určité ustálili.

Jména těch mnohých učenců, kteří psali o tom předmětu, jsou známa znalcům literatury, tak že považují za zbytečné připomínat jejich jména a mínění o posvátném písmě slovanském. Připomenu z nich jen Dobrovského, Kopitára a Šafaříka, poněvadž okolo těchto shromažďovali a shromažďují se skupeniny přívrženců. Připomínám je nikoliv proto, jako bych toho neb jiného náhled si osvojoval, nýbrž proto, že jejich bludné cesty konečně přivedou nás na pravou cestu k určitému poznání doby, v které povstala jak glagolice tak kyrillice.

1. Mínění Dobrovského.

Dobrovský, přivlastniv kyrillici sv. Ky-
rillu, klade vznik glagolice až do XIII. sto-
letí a praví, že žádného pohodlnějšího času
pro její vynalezení býti nemohlo, nežli v tomže
století. Po zaujetí Cařihradu Latiniky r. 1204.
římští papežové činili sobě veliké naděje,
spojit jak řeckou, tak slovanskou církev pra-
voslavnou se stolicí apoštolskou. Za tou pří-
činou, aby cíle svého dosáhli, jižním Slova-
nům na prosbu biskupa Seňského užívání
slovanské liturgie dovoliti chtěli, ano r. 1248.
i dovolili. Od té doby prý glagolský missal,
breviář a jiné knihy církevní s nepocho-
pitelnou rychlostí mezi jižními Slovany se
rozšířily. Z toho odvozuje Dobrovský, že
tehdy glagolice, nejen co se týče písmen, ale
i celé liturgie, povstala. Běh věcí byl dle
něho asi tento: Když r. 1060. byla odbývána
ve Splitě církevní synoda biskupů dalmat-
ských, která kyrillskou liturgii zakázala, ba
i sv. Methoda co kacíře prohlásila: nějaký
dalmatský kněz, milovník slovanské liturgie,
vymyslel glagolici, od kyrillice velmi roz-
dílnou, a přivlastniv ji sv. Jeronýmovi, slav-
nému učiteli církevnímu, rodáku Stridon-
skému († 420.), přeložil západní latinskou
liturgii na slovanský jazyk. Podvod tento —

prý — zdařil se tak, že potom papež Inno-
cenc IV. r. 1248. dovolil biskupovi Seňskému,
na jeho výslovnou žádost, by se slovanská
liturgie ve zvláštním písmě (glagolském),
které se od Jeronýma odvozuje, konala na
těch místech, kde se ta řeč a to její glagol-
ské písmo zachovalo. Později (r. 1780.—1792.)
osmělil se již udat i rok toho vynálezu,
k čemuž poskytlo mu příležitost to, že Mi-
kuláš, kněz na ostrově Arbe (Rab), r. 1222.
po glagolsku přepsal Psaltér z jednoho sta-
rého rukopisu Theodora, posledního biskupa
Soliňského. Tento prepis — prý — stal se
sice písmenami glagolskými, ale z rukopisu
kyrillského, a je Dobrovskému nejstarší gla-
golskou památkou: tedy — prý — glagolice
je vynálezem XIII. století a pozdější nežli
kyrillice.

Máme zde tedy dvě domněnky Dobrov-
ského: starší a pozdější.

a) Co se týče jeho první domněnky,
ptám se: zdaliž Dalmatinci, u kterých
ve XIII. století s dovolením Innocence IV.
r. p. měla býti zavedena glagolská liturgie,
byli tehdy rozkolní aneb spojeni s Římem?
Že by byli bývali rozkolníky r. 1248., ano
i před tím, to ani Dobrovský tvrdit nemohl.
Kdyby se nám ani jiného svědectví nedo-
stávalo, k dokázání jejich spojení s Římem

dostačuje i to jedno, o jehož náklonnosti k Latinům věru pochybovati musíme, totiž svědectví Konstantina Porphyrogeneta (r. 950.), který píše, že Dalmatinci nejen z Říma, dostali křest, ale i věrní zůstali Římu. Byli-li již Dalmatinci katolíky, užívali liturgii buď latinskou aneb slovanskou; jest-li latinskou, jak by byl Innocenc IV. dovolil zavést liturgii slovanskou? Nevíme-li, že nástupcové Jana VIII. nebyli přející slovanské liturgii? Možno-li myslit, že Innocenc IV. byl by dovolil liturgii slovanskou k potlačení latinské, která se tam dle Dobrovského od r. 1060. ujala? Innocenc IV. tedy dovolil Dalmatincům jen další užívání liturgie slovanské, která u nich od dávna panovala. Byli-li Dalmatinci rozkolníky, užívající kyrilliku, takoví ne novým písmem, ale kyrillikou byli by se dali získat unii.

„U jižních Slovanů — řekl by Dobrovský — panovala skutečně již před Innocencem IV. slovanská liturgie, ale kyrillská, která papežem Janem X. r. 925. a potom na sněmu Splitském byla zakázána.“ Na to odpovídám: Zakázání slovanské liturgie r. 925. zůstalo bez výsledku ¹⁾, a zpráva, kterou podává Thomas, archidiakon splitský, o zakázané slo-

¹⁾ Slovenský Letopis. V. Skalici, 1881. V., 38.

vanské liturgii, je tak plná lže, hloupostí a nenavisti proti slovanské liturgii ²⁾, že jest hodna ne víry, ale opovržení. Je pravda, že papež Alexander II. (1061.—1073.) potvrdil jakési od papeže Mikuláše schválené statuty a zejména horlil za uvedení coelibatu ³⁾, ne zrušil však slovanskou liturgii ⁴⁾. Že Thomas, archidiakon splitský, do své nejapné zprávy strčil Methoda, učinil to buď ze zlomyslnosti aneb z neopatrnosti, zaměnil knihu „Methodius“ s osobou Methodia ⁵⁾.

²⁾ Schwandtner: *Scriptores rerum hungar.* III., 552.

³⁾ *Patrol. lat. ap.* Migne tomo 146. pag. 1407.

⁴⁾ Alexander... Petro, venerabili archiepiscopo Diocliensis atque Anibarensis Ecclesiae... Diocliensem ecclesiam cum omnibus pertinentiis, Annibarensem..., Eriaterensem (Jadrensem)..., Palechiensem, Suatinensem..., Scodriensem..., Dinnastinensem..., Polatinensem..., Serbiensem..., Boloniensem..., Tibuniensem..., monasteria quoque tam Latinorum quam Graecorum, sive Slavorum cures, ut scias, et haec omnia unam Ecclesiam esse, teque omnibus praedictis locis episcopali regimine praeesse. *Ib.* pag. 1623.

⁵⁾ Doctrinam Evangelii atque Canonum volumina Apostolicaque etiam praecepta praetermittentes, ad Methodii doctrinam confugiant, quem in nullo volumine inter sacros auctores comperimus. *Epist. Joannis X. circa an. 925. scripta.* — Multas leges et bonos mores instituit, quos qui velit agnoscere, librum Sclavorum, qui dicitur Methodius, legat. *Presbyteri Diocleatis regnum Slavorum. Letopis Matice Slovenskej* r. 1869. I. st. 63.

Byla li u jižních Slovanů již před rokem 925. liturgie slovanská, zdaliž ona byla glagolská aneb kyrillská? Ti, kteří pokřesťanění Slovanů, písmo slovanské a liturgii slovan-skou připisují až sv. Cyrillovi a Methodovi, ovšem i liturgii jižních Slovanů mají za kyrillskou: ale kdo pak ji uvedl za Sávu? Sv. Cyrill a Method? Oni měli jurisdikci jen na území Rastislava, Svatopluka a Kocela, ne ale v Horvatsku a Dalmacii; aniž je svědectví nějakého, že by byli apoštolovali za Sávu. Snad to učinili jejich učenníci? Ti se odebrali za dolní Dunaj do Bulharska, ne ale do Horvatska a Dalmacie.

Krom toho ptám se: Jest-li uvedení kyrillské liturgie do Pannonie, a to s dovolením Hadriana II. a Jana VIII., pronásledováno bylo západní latinskou hierarchií, byli by ji horvatští a dalmatští biskupové tiše přijali a ji na místo latinské ustanovili. Konečně Jan VIII. již r. 879. vzpomíná věřících obřadu slovanského⁶⁾, který nemohl býti kyrillský, ale glagolský, jaký jím byl též papež po-

⁶⁾ Si aliquid de parte Graecorum vel Sclavorum super vestra ad nos reversione vel consecratione dubitatis. Patrol. lat. ap. Migne tom. 126. pag. 847.

tvrdil⁷⁾. Z toho následuje, že glagolice, ne ale kyrillice byla domovem u jižních Slovanů.

b) Co se týče té pozdější domněnky Dobrovského, že Mikuláš, kněz rabský, jest původcem glagolice, poněvadž r. 1222. po glagolsku přepsal starobylý kodex Theodorův, posledního arcibiskupa solínského, je domněnka až příliš pochybená. Mikuláš o svém glagolském Psaltéru svědčí, že jej přepsal z kodexu Theodora, posledního arcibiskupa solínského, a tak z této jeho zprávy přirozeně následuje, že jej přepsal z glagolského kodexu VII. století, poněvadž po roku 640. nebylo více arcibiskupského sídla v Solini; neb po vyvrácení Solině přeneseno bylo do Splitu.

Dobrovský z oné jednoduché zprávy vyvinul asi tento system glagolitiky:

Mikuláš rabský

a) sestavil glagolské písmo;

β) přepsal svůj Psalter z kodexu kyrillského;

⁷⁾ Libros sacros jam inde a D. Hieronymi temporibus, ut pervetusta tulit traditio, vel certe a pontificatu fel. rec. Joannis Papae VIII., praedecessoris nostri, uti eiusdem data super ea re epistola constat, ritu quidem Romano, sed idiomate Slavonico et characteribus sc. Hieronymi vulgo nuncupato, conscriptos. Lit. Innocentii X. R. P. de an. 1648.

7) dal původ aneb aspoň podnět k zřízení glagolské liturgie.

Kdo tyto vývody Dobrovského porovná se zprávou Mikuláše rabského, musí nahlédnouti, že Dobrovský svým skeptickým jednáním dále jde, nežli to zásady hermeneutické a historické dopouštějí; neb:

1. Kde praví Mikuláš rabský, že sobě sestavil glagolské písmo? Jeho věk znal dvoje písmo: jedno, které sv. Jeronýmu, druhé, které sv. Cyrillu připisoval; nikoliv takové, které by bylo pocházelo od Mikuláše rabského. Mezi tímto a mezi schválením glagolice skrze Innocence IV., t. j. mezi r. 1222. a 1248. uplynulo jen 26 roků: tedy zda-liž během těchto 26 roků tak by byli zapomněli na vynález Mikuláše rabského, že by byli jeho glagolské písmo předložili papeži Innocencovi IV. co písmo sv. Jeronýma? Během 26 roků tak by bylo udomácnilo glagolské písmo mezi jižními Slovany, že by bylo vytlačilo latinskou liturgii?

Ostatně, kdyby za doby Dobrovského známy byly bývaly — jak se stalo později — starší glagolské rukopisy, jistě nebyl by Dobrovský upadl do toho omylu, dle kterého Mikuláše rabského vyhlásil za původce glagolice.

2. Kde hovoří Mikuláš rabský, že svůj Psalter psal sice po glagolsku, ale přepsal z kodexu kyrillského? Přepisy obyčejně dějí se písmem, podobným původnímu: jaký tedy měl důkaz Dobrovský, že ho přepsal z kodexu kyrillského? zajisté ten jediný, že ne-nahlížel, jak by před sv. Cyrillem a Methodem mohlo býti nějaké posvátné slovanské písmo. Když Mikuláš rabský praví, že svůj Psalter přepsal z kodexu Theodorova, posledního arcibiskupa solínského, z toho následuje, že ten kodex padá před r. 640. a tak značně před dobu sv. Cyrilla a Methoda. Darro Assemani poukazuje na jiného Theodora (r. 880—890), arcibiskupa splitského, i solínským zvaného, poněvadž arcibiskupové splitští přikládali sobě i název předešlého metropolitního sídla v Solini, odkud ono r. 640. přeneseno bylo do Splitu. Assemani tím neobjasní věc, neb pod posledním arcibiskupem solínským nemůže se rozumět Theodor r. 880—890, arcibiskup solíň-split-ský, který měl i na dále nástupce; aniž v r. 880—890. písmo sv. Cyrilla mohlo překročiti Sávu. Domněnku Assemaniho tím méně přijati můžeme, poněvadž v Horvatsku a Dalmatsku — jako jsme viděli — bylo již roku 879. glagolské písmo.

3. Je to skutečně až k nepochopení, co všecko odvozuje Dobrovský z té jednoduché zprávy, že Mikuláš rábský přepsal glagolský Psalter ze starého kodexu: Kyrillské písmo téhož kodexu; sestavení z brusu nového písma glagolského; sřízení glagolské liturgie; potlačení latinské od r. 1060. do 1222. udomácněné liturgie; během 26 roků takové rozšíření glagolské liturgie, že biskup seňský r. 1248. zakročil v Římě o její potvrzení! Je to k uvěření? I samému Dobrovskému nezdálo se to k uvěření, když při tom vzniku a rozšíření glagolice předpokládal klam a podvod, jaký nijak nesrovnává se s důstojností posvátné liturgie. Co jiného, nežli že podvodníkem byl, který dle Dobrovského svůj vynález glagolice a sřízení glagolské liturgie vydával za pradávné dílo sv. Jeronýma? Co jiného, nežli podvodníkem byl biskup seňský, který to nové písmo a tu novou liturgii předestřel papeži Innocencovi IV. co pradávné dílo sv. Jeronýma? Innocenc IV. ale buď slepě uvěřil tomu klamu, aneb byl spoluvinníkem, schváliv to, že glagolice a glagolská liturgie je pradávna, že je dílem sv. Jeronýma. Z toho každý nahlíží, že takové neodůvodněné jednání není kritické, ba ani svobodné v dějepise.

2. Domněnka Kopitarova.

Kopitar sice vyvrátil blud Dobrovského, ale upadl do jiného. On se sice vyslovil, že glagolice, není-li starší, jistě je současná s kyrillicí: ale na tom základu, že nalezené staré kodexy glagolské a kyrillské co do starobylosti jsou nejen sobě téměř rovnověké, ale některé z nich obojím písmem popsané, odepřev sv. Cyrillu všecku zásluhu o slovanské písmo a o slovanskou liturgii, tvrdil, že sv. Method r. 870. korutanskou slovenčinu s dvojakým písmem (glagolským a kyrillským) a s dvojakou liturgií (cařihradskou a římskou) uvedl do Pannonie, od Němců pokřesťaněné.

Kolik je zde vět, tolik omylů! Z toho, že dosavad nalezené staré kodexy glagolské a kyrillské co do starobylosti jsou sobě téměř rovnověké a že některé z nich jsou popsány obojím písmem, následuje jen to, že u Slovanů bylo dvojaké slovanské písmo a dvojaká slovanská liturgie, ne ale to, že oboje jednomu původci přivlastniti se mají.

Že oboje písmo slovanské počátek vzalo až r. 870., to odporuje zřetelnému svědectví historickému, které svědčí o Cyrillovi, že dle

řecké abecedy sestavil nové slovanské písmo a zřídil řecko-slovanskou liturgii ¹⁾, která papežem Hadrianem II. r. 868. schválena byla. S touto cařihradskou liturgií, po smrti svat. Cyrilla (14. února 869.), sv. Method vstoupil do Pannonie: tedy kyrillské písmo a kyrillská liturgie je dílem sv. Cyrilla, ne ale sv. Methoda. Sv. Method jen potom doplnil písemnictví, které byl s bratrem svým v říši Rastislavově započal ²⁾.

O sv. Methoději není nikde hodnověrně poznačeno, že by byl vynášel nové nekyrillské písmo a uvedl novou nekyrillskou liturgii. Darmo kdo odvolává se na „Excerptum e libello de conversione Carantanorum“, pocházející asi z XIII. století ³⁾; poněvadž toto „Excerptum“ již ve smyslu Tomáše, archidiacona splitského ⁴⁾, slova spisu „de conver-

¹⁾ Sborník Velehr. III, 63, IV., 89.

²⁾ Sborník Velehr. III., 103.

³⁾ Post hunc (Osbaldu) interiecto aliquo tempore supervenit quidam Sclaus ab Hystriae et Dalmatie partibus, nomine Methodius, qui adinvenit sclauicas litteras et sclauice celebravit divinum officium et uilescere fecit Latinum. Ginzel: Geschichte der Slavenapostel. Leitmeritz, 1857. Anhang S. 68.

⁴⁾ Ib. pag. 89.

sione Carantanorum“ z roku 873. překrou-til ⁵⁾.

Je pravda, že i ve spisu „de conversione Carantanorum“ stojí: „Graecus, Methodius nomine, noviter inventis sclauinis litteris“: však ale není zde tak řečená omissio qui, nýbrž participium praeteriti temporis, tak že v těch slovech není tento smysl: „Methodius, který vynášel nové slovanské litery“, nýbrž „Methodius nově vynalezenými literami.“ V tomto pravém smyslu braná věta předpokládá písmo, které byl již před tím sestavil sv. Cyrill; co potvrdí též následující rozbor.

Ze Kopitar a mnozí jiní glagolici a glagolskou liturgii přivlastnili sv. Methoději, působícímu v Pannonii, příčinou bylo, že v Pannonii před sv. Methodem nebylo nalezeno křesťanstvo slovanského obřadu, ale jen latinského: proto o této věci třeba zde mluvit obšírněji.

⁵⁾ Usque dum quidam graecus, Methodius nomine, noviter inventis sclauinis litteris, linguam latinam doctrinamque romanam atque litteras auctoriales latinas philosophice superducens, vilesce fecit cuncto populo ex parte missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt. Ib. pag. 55. et 56.

Pramen k poznání křesťanství slovanského obřadu v Pannonii, před sv. Methodem je dostatečný u bezjmenného Salcburčana, kterého slova nebyla dosavad správně a exegeticky povšimnuta⁶⁾. Jsou to slova následující⁷⁾: „Qui (Rihbaldus archipresbyter) multum tempore ibi commoratus est, exercens suum potestative officium, sicut illi licuit archiepiscopus suus, — usque dum quidam graecus, Methodius nomine, noviter inventis slavinis litteris linguam latinam doctrinamque romanam atque literas auctoriales latinas philosophice superducens, vilescere fecit cuncto populo ex parte missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt. Quod ille (Rihbaldus archipresbyter) ferre non valens sedem repetivit Juvaensem.“

Předně musíme ustálit pravý smysl těch mysteriosných slov. Kdo četl onen celý spis bezjmenného Salcburčana musel pozorovat, že

⁶⁾ Ginzel: Geschichte der Slavenapostel, Cyrill und Method Leitmeritz, 1857. Anhang. S. 46—57, 68.

⁷⁾ Podávám v celém pojednávání text latinský proto, by se každý přesvědčil, že mu nepodkládám smysl křivý.

to nemůže být osnova pravidelného Memoranda, nýbrž jen koncept, který čekal na stylistickou uhlazenost; aneb jsou to jen kronikářské poznámky, v kterých středověk nehledal klasičnosti; postrádá totižto na mnohých místech čistoty a správnosti lexikální, mluvnické i slohové. Seznal to i Dobrovský a vsul do osnovy genitiv: „*Slavorum*“, aby osnova dala smysl: „vilescere fecit cuncto populo ex parte (*Slavorum*) missas et evangelia ecclesiasticumque officium illorum, qui hoc latine celebraverunt.“ Kopitar s touto interpolací tak souhlasil, že neváhal napsati: „Bene interpretatus est summus Dobrovius: ex parte sc. *Slavorum*: nam „*Bavariorum*“ quidem, qui nostro auctore „cum *Slavis* inhabitabant has terras“, quorumque bavarica ecclesiarum nomina ad Isangrioneschirichun et similium satis indicant parochias, vix quidquam intererat, sive latine sive slavice sacra fierent. At intererat *Salisburgensium* ne latius serperet exemplum.“

Kdyby tito dva výteční mužové ještě žili, věru bych je srdečně prosil, by se nehněvali, kdybych na ta jejich slova napsal: „Male Dobrovius, peius Kopitar“. Dobrovský chybil interpolací, Kopitar interpretací. Z toho, že ve východním Bavorsku (nynějším Rakousku)

po zapuzených Avarech mezi slovanské praobyvatelé na opuštěná místa osazováni byli Němci, — že německá hrabata v Pannonii zaujímali statky⁵⁾ a němečtí kněží zakládali chrámy s německými jmény, darmo Kopitar vyvozující, že i v Pannonii, arcibiskupům Salcburským poddané, osazeni byli Němci. Dějepis Kocelovy doby zná tam jen Slované. Dobrovský ale měl hledat smysl bez interpolace, když pozoroval, že bezjmenný Salcburčan jen povrchně píše a přehazuje události, roky a slova.

Mohl spozorovat i to, že jeho interpollace zapříčiní v textu contradikci: „*cuncto populo*“ a „*ex parte*.“ Já aspoň bez interpollace беру osnovu a čtu ji správně takto: „*Viles cere fecit cuncto populo missas et evangelia, ecclesiasticumque officium ex parte illorum, qui hoc latine celebraverunt.*“

Jestli bohoslužba slovanská uvedla latinskou bohoslužbu do nevšímavosti jen u

⁵⁾ Comitibus praefatis subditi fuerunt ad servitium imperatoris; quorum nomina sunt: Privvitzlanga, Cemicas, Zwimar, Etgar. Post istos vero duces bawarii coeperunt praedictam terram dato regum habere in comitatum. Anon. Salisb.

Slovanů — jak chce Dobrovský — ne ale i u Němců v Pannonii: nemuseli němečtí kněží opustit Pannonii, ale měli zůstat tam k vůli Němcům, když — dle Kopitara — tito bývali tam vedle Slovanů. Zřejmé je tedy, že skutečně to „*ex parte*“ nevztahuje se na pannonský slovanský lid, nýbrž na německé kněze.

Zřejmé je z toho i to, že již tedy — před příchodem sv. Methoda — byli v Pannonii kněží dvojího obřadu: z jedné strany ti, kteří bohoslužbu konali slovansky; z druhé strany ti, kteří ji konali latinsky. Na tyto poslední padají slova: „*Ex parte illorum, qui hoc latine celebraverunt.*“

Takevou exegezi těch slov potvrzují i okolnosti.

První naší zde úlohou je určit, kdy sv. Method přišel do Pannonie. Zajisté po vzdálení se odtud arcibiskupa salcburského Adalvina. O tomto bezjmenný Salcburčan toto naznačil: „*Anno igitur DCCCLXV. venerabilis archiepiscopus Juvaviensium Adalwinus nativitate Christi celebravit in castro Hezilonis, noviter Moseburch vocato⁹⁾, quod illi suc-*

⁹⁾ Předtím (jako i dosavad u Slovanů) jmenoval se Starý Hrad, Altenburg.

cessit moriente patre suo Priwino, quem Maravi occiderunt; illo quoque die ibi officium celebravit ecclesiasticum. Sequentique die in proprietate Wittimaris dedicavit ecclesiam in honore s. Stephani protomartyris. Die vero Kal. Jan. ad Ortahu consecravit ecclesiam in honore s. Michaelis archangeli in proprietate Hezilonis. Item eodem anno ad Weride in honore s. Pauli apostoli Id. Nov. Sequenti quoque tempore veniens iterum in illam partem causa confirmationis et praedicationis, contigit illum venire in locum, qui dicitur Cella, proprium videlicet Unzatonis, ibique, apta fuit ecclesia consecrandi, quam dedicavit in honore s. Petri principis apostolorum, constituitque ibi proprium presbyterum." — Z toho následuje, že r. 865. byl v Pannonii aspoň až do 13. listop. r. 866.

Sv. Cyrill a Method šli přes Srém ¹⁰⁾ a nikoli přes Pannonii do Říma k papeži Mikulášovi († 13. list. 867.), ale našli tam již papeže Hadriana, který 24. pros. 867. zasedl na stolicí apoštolskou. I kdyby byli šli přes Pannonii, zde se dlouho nemohli zdržet, neb legenda praví, že k vyzvání papeže Mikuláše v brzku se vydali na cestu ¹¹⁾.

¹⁰⁾ Vychovatel 1885, str. 218.

¹¹⁾ Prameny dějin Českých I., 97.

Nepřišli tedy r. 866. do Pannonie, neb se tam ještě zdržoval arcibiskup Adalwin a legenda praví, že minuly 4 a půl leta od té doby, co přišli na Moravu a tam zůstávali ¹²⁾; konali tedy cestu jen na podzim r. 867. Kde je tedy ten čas, v kterém by ss. Cyrill a Method byli mohli přetvořit celou církevně-latinskou Pannonii na církevně-slovanskou? Proto ani Němci tomuto času, v kterém sv. Cyrill s Methodem cestoval do Říma, nepřipisují vyloučení latinské bohoslužby z Pannonie, nýbrž jen pozdějšímu času, v kterém sv. Method sám apoštoval v Pannonii ¹³⁾. Svat. Cyrillovi tedy připisovat původ slovanské bohoslužby, která byla v Pannonii před příchodem sv. Methoda do ní, je anachronismus. Jestli ss. Cyrill a Method při té cestě římské přece — dato non concessio — dotkli se Pannonie a tam učinili něco pro slovanskou bohoslužbu, bylo to, že Kocela a kmety jeho k odstranění německých kněží a k zvelebení slovanské bohoslužby v Pannonii naklonili.

¹²⁾ Prameny dějin Českých I., 97. Pravděpodobné je, že ss. Cyrill a Method přišli na Moravu v máji r. 863., čili 862.5. Dodáme-li k tomu 4.6 let, obdržíme (862.5 + 4.6 =) 866.11. čili listopad r. 867.

¹³⁾ Hoc enim ibi observatum fuit, usque dum nova orta est doctrina Methodii philosophi. Anon. Salisb.

Druhé, nač zde chci upozornit laskavého čtenáře; je to, že ani sv. Methodovi nebylo třeba zakládat slovanskou bohoslužbu v Pannonii, poněvadž ona tam již byla ¹⁴⁾; jako jsme již i dříve uvedli. Nemohu se dosti nadivit, že dějezpytcové neobrátili na ni svůj zřetel, ačkoliv tenže bezjmenný Salcburčan dosti zřejmě píše o ní.

Latinská církev v Pannonii měla jen archipresbytera, podřízeného salcburskému arcibiskupovi: slovanská ale měla své biskupy a sice o. r. 865. Osvalda, sufragana arcibiskupa salcburského ¹⁵⁾, který však měl jakési přímé spojení i s apoštolskou stolicí ¹⁶⁾. Darmo tohoto Kopitar stěhuje do nynějšího Korutanska a Krajinska; byl on v Pannonii, která tedy zahrnovala se do tehdejšího Korutanska. Jeho nástupcem stal se sv. Method a to ne v nynějším Korutansku, nýbrž v

¹⁴⁾ Pastýř duch. V., 365. atd.

¹⁵⁾ Quorum temporibus, Liuprammi videlicet et Adalwini archiepiscoporum, Osbaldus, episcopus Sclavorum regebat gentem, prout jam priscis temporibus jam dieti episcopi (Sclavorum) fecerunt, subjecti (archi)episcopis Juvavensium. Ib.

¹⁶⁾ Huic Osbaldo scripsit Nicolaus papa duos canones, qui in corpore Decretorum inveniuntur. Excerpta e libello de conver. Carantanorum ap. Ginzl: Geschichte der Slavenapostel. Anhang. S. 68.

Pannonii ¹⁷⁾. Do této od pradávného času (a priscis temporibus) pannonské církve slovanské mísili se Němci, aby ji skrze latinské presbytery přivedli k císařsko-latinské hierarchii ¹⁸⁾.

Tak tedy slovanští kněží se svým věřícím lidem zůstali v Pannonii i tedy, když biskupování sv. Methoda „do nevšímavosti uvedlo ty, kteří bohoslužbu latinsky vykonávali.“

Třetí, co je považení hodné, je to, že Němci vedle latiny trpěli i slovanskou bohoslužbu; jen krok za krokem, opatrně a obezřetně uvádějíce latinu. I proti sv. Methodovi nevystoupili pro pannonskou glagolskou bohoslužbu (římského obřadu?), nýbrž pro obřad řecký a pro písmo kyrillské, které — vzhledem na dosavadní v Pannonii užívané písmo glagolské — bylo v Pannonii nové a pro svůj charakter řecký nenáviděné ¹⁹⁾.

¹⁷⁾ Post hunc (Osbaldu) interiecto aliquo tempore superuenit quidam Sclauus... nomine Methodius Ib.

¹⁸⁾ Ipse imperator (Karulus) praecepit Arnoni archiepiscopo pergere in partes Sclavorum... populosque in fide et Christianitate praedicando confortare Ib. p. 50 Pro dorozumnění připomenouti musím, že „christianitas“ znamenala jurisdikci biskupskou, ne ale „křesťanství“. Lex. Du Cangii.

¹⁹⁾ Usquedum quidam Graecus. Methodius nomine, noviter inventis (a Cyrillo) sclavinis

„Když tomu tak — řekne někdo — tedy za doby sv. Methoda byly v Pannonii tři obřady: starý západo-slovanský (glagolský), pozdější latinský a konečně řecko-slovanský.“ Ovšem, tak to chtějí dějepisná svědectví a okolnosti doby Methodovy. Kdo tomu odporuje, ať jde k rakvi sv. Methoda, u které konaly se zádušní služby v těch třech obřadech: latinsky, řecky i slovansky ²⁰⁾.

Tak to bylo i potom ještě dlouho v Uhorsku, v Čechách, v Polsku a na Moravě ²¹⁾.

III. Domněnka Šafaříkova.

Šafařík v otázce posvátného slovanského písma byl nestálý a nazval ji zavilou a nestálou; až se konečně ustálil na tom, že sv. Cyrill vynášel glagolici, vynálezcem pak kyrillice že je sv. Kliment, biskup velický († 916). Toho domnění ujali se i Miklošič a Rački; ale já k nim přidati se nemohu.

Šafařík sice nahlížel, že glagolice dle všech příznaků je starší než kyrillice: po-

litteris linguam latinam doctrinamque romanam atque literas auctoriales latinas superducens. lb. p. 55.

²⁰⁾ Prameny dějin Českých. I., 52.

²¹⁾ Sborník Velehradský. IV., 55.

něvadž ale počátek slovanské liturgie položil v dobu sv. Cyrilla a Methoda, neosmělil se glagolici položit před jejich dobu; domníval se, že tím rozluští otázku, když starší glagolici přivlastní sv. Cyrillu, pozdější kyrillici ale sv. Klimentu, učeníku sv. Methoda, biskupu velickému. Učinil toto na základě svědectví, že sv. Kliment, po smrti sv. Methoda vypuzen z říše Svatopluka I., usadil se v Bulharsku, a uvedl tam nové, před tím v Bulharsku neužívané písmo.

Proti tomu omylu Šafaříkovu však svědčí následující důvody:

1. Kyrillice nese na sobě jméno svého původce, sv. Kyrilla. Jako dítě dědí jméno otcovo, tak i kyrillice jméno sv. Kyrilla, a tak není nic jiného, nežli písmo jeho. Nepodaří se to jistě nikdy a žádnému učenci, by svět pod písmem kyrillským rozuměl glagolici, a pod písmem glagolským kyrillici.

2. Historická svědectví svědčí o tom, že sv. Cyrill vzal řeckou abecedu za základ své azbuky; a porovnání kyrillice s unciální abecedou řeckou patrně činí, že kyrillice je téměř řeckou azbukou stol. VIII., doplněnou literami, které požadovaly zvláštní hlásky slovanské.

3. Kyrillici vidíme u těch národů, které náleží k obřadu východnímu; a historické památky podobně hlásají, že to písmo, které sestavil sv. Cyrill, užívalo se i před tím u těchže národů.

4. Kdyby byl sv. Cyrill vynášel glagolici, zajisté měli bychom o tom nějaké písemné glagolské památky: takových ale není. Staré životopisy sv. Cyrilla a Methoda, jako i zprávy o písmě sv. Cyrilla jsou psány kyrilsky a latinsky: naproti tomu v glagolici máme jen „službu rímskoga obředa za svetkovinu sv. Cirila a Metuda“, které mohou svědčit jen o účtě jejich u glagolitů, ne ale o vynalezení glagolice sv. Cyrillem.

5. Hledíme-li na slovanské liturgie, vidíme, že západní je v glagolici, východní ale v kyrillici. Sv. Cyrill byl původcem slovanské východní liturgie, která se užívá u Slovanů východní církve¹⁾; kdyby sv. Cyrill byl vynalezl glagolici, museli bychom tvrdit, že po jeho věku východní glagolská liturgie přijala písmo kyrillské, západní kyrillská liturgie ale písmo glagolské.

¹⁾ Sborník Velehradský. IV. 89.

6. Kdyby byla glagolice dílem sv. Cyrilla, zajisté taková nevědomost o její původci nebyla by panovala právě tam, kde glagolice byla domovem, totiž na území splitském; Tomáš, archidiakon splitský, nebyl by ji nazval arianskou, Methoda kacířem a původcem glagolice arianské.

7. Tak řečené, rukou sv. Prokopa psané remešské sv. Evangelium, psáno bylo kyrilsky i glagolsky. Sv. Prokop jednomu písmu, písmu to sv. Cyrilla, naučil se ve škole na Vyšehradě, druhému od Benediktinů v Břevnově; bylo-li písmo sv. Cyrilla glagolské, byl by se musel sv. Prokop naučit kyrillici od Benediktinů: Kde pak zná dějepis kyrillské Benediktiny?

Dle Šafaříka sv. Kliment, učenník svat. Methoda, ustrojil — prý — kyrillici pro Bulhary, poněvadž dle svědectví rukopisu řeckého, Grigorovičem v Ochridě nalezeného, „vymyslíl Kliment též jiná znamení písmen, zřetelnější, nežli jsou ona, jež sv. Cyrill vynalezl“. Zde může býti řeč jen o opravě a nějakém uhlazení kyrillice, ne ale o uvedení nového písma na místo písma sv. Cyrillem vynaleze-

ného; neb sami dějepiscové bulharští neznají jiného původce kyrillice, než sv. Cyrilla.²⁾

Z tohoto vyvrácení mylných domněnek Dobrovského, Kopitara a Šafaříka vysvitá, že kyrillice je dílem sv. Cyrilla, glagolice ale padá před dobu sv. Cyrilla a Methoda; neb Mikuláš rabský r. 1222. přepsal glagolský Psalter z glagolského kodexu století sedmého; u jižních Slovanů byla slovanská (glagolská) liturgie již v době, o které se nedá myslet, že by se byla mohla tam dostat kyrillská liturgie; papežové: Innocenc IV., Klement VI., Urban VIII., Innocenc X. a Benedikt XIV., jako i císař Karel IV., majitelé kodexu „Glagolita Cloziannus“, Chronicon Budense, Jakub Bergomský, Jongelin a jiní rozeznávají kyrillskou liturgii od glagolské, kterou připisují sv. Jeronymu.

Sem náleží bulharská glagolice (*abeceniarius bulgaricum*), která musela býti v Bulharsku před uvedením kyrillice.

Kromě toho legenda o sv. Cyrillu praví, že když přišel do Chersonu, našel tam evangelium a žaltář psaný literami ruskými (= slovanskými); v Pannonii již před svat.

²⁾ Slovanské starožitnosti. V Praze. 1862. II. 731.

Methodem byla vedle latinské též liturgie slovanská; písmo, které sv. Method přinesl do Pannonie, legenda Bohemica a Anonymus de conversione Carantanorum nazývají písmem nově vynalezeným: toto všechno poukazuje na to, že před kyrillicí bylo jiné písmo slovanské, které nemohlo býti jiné, nežli glagolské.

Nemálo na váhu padá i to, že glagolské písemné památky věkem svým rovnají se kyrillským, ba je i převyšují; vzhledem na lexikálnost a jazykový tvar je glagolice podobně starší; dosavad objevené palimpsesty mají na vybledlém aneb smazaném textu glagolském pozdější rukou psaný text kyrillský. Je toto tím pozoruhodnější, že dosavad není palimpsestu, kde by na vybledlém aneb smazaném textu kyrillském byl psán text glagolský. Konečně anglický filolog dr. Taylor dokazuje, že kyrillice napodobňuje řecké uncialní písmo od VIII. století, glagolice ale starší řeckou kursivu³⁾.

³⁾ Jagić: Archiv für slavische Philologie. Berlin, 1881.

III. Ulfilas a jeho písmo.

O Ulfilasovi bylo sice mnoho již psáno, ale mnoho nejistého a zmotaného, zejména od těch, kteří následovali bajky a omyly Jordanesovy. Nejbezpečnější pramen o něm zdá se býti u Zosomena, který píše: „Ulfilas eorum (Gothorum) episcopus, licet initio ab Ecclesia catholica nihil dissentiret: tamen post, regnante Constantio (r. 337—361.), per inscitiam, unacum Eudoxio et Acacio, utpote ex episcoporum numero, qui in concilio Nicaeno (r. 325.) convenerant, concilio Constantinopoli habito (r. 360.) interfuit. Qui simul ut eo venit, dicitur, cum principes sectae arianae cum eo de religione disseruissent, essentque polliciti, legationem ei apud imperatorem ex sententia confectam fore, si modo se ipsorum opinioni vellet addicere, vel necessitate compulsus, vel quod eam de Deo opinionem meliorem judicaret, communioni Arianorum se adjunxisse et totam suam gentem ab ecclesia catholica separasse. Nam Gothi, ab eo doctore ad pietatem et verum Dei cultum amplectendum instituti, et per eum ad mansuetiores mores traducti, in omnibus rebus ejus consilio paruerunt; pro certo persuasi, nihil ab eo vel dici improbe vel

fieri, sed omnia ad utilitatem eorum, qui ardenti pietatis studio flagrabant, transigi. Quin etiam maximum dedit suae virtutis specimen, infinita pericula pro religione christiana tum subeundo, cum iidem ipsi barbari Gothi, quos diximus, adhuc religionem gentilium coluerunt. Primus praeterea fuit, qui literas apud eos invenerit, literasque sacras in patrium sermonem converterit. Quare, quod barbari prope Istrum omnino sectam arianam sequebantur, haec quidem causa fuit.“

Z uvedeného citátu jasno je, že Ulfilas byl biskupem Gothů již před r. 337. a byl přítomen církevnímu sněmu nicejskému roku 325. Darmo vykladatelé slova Zosomenova: „utpote ex episcoporum numero, qui in concilio Nicaeno convenerant“ potahují na Eudoxia a Akacia; poněvadž ještě i roku 341. biskupem v Antiochii byl Plaketus, nikoliv Eudoxius; Acacius se stal biskupem v Caesarei až r. 339., a tak nemohli přítomni býti co biskupové na sněmě nicejském roku 325.

Přítomnost Ulfilasova na sněmě nicejském r. 325. je záhadnou proto, poněvadž jediný biskup gothský, který podepsal usnešení nicejská, jmenuje se Theofilus¹⁾; z čeho násle-

¹⁾ Mansi T. II., 694, 696, 699, 702.

duje, že Theophilos a Ulphilos je jedna a táž osoba. Nebudeme se tomu pranic diviti, uvážíme-li, že se rozličně píše v dějepisných pramenech: Ulfilas, Vulfilas, Gulfilas, Gilphilas, Galfilas a u Theopanesa Eu fil a s.

Toto poslední Θεοφιλος je nejblíže k Θεοφιλος, a je pravděpodobné, že když jej jiní vyslovovali aneb psali chybně, on se podepsal správně: Θεοφιλος.

Dle Zosomena byl s Eudoxiem a Akaciem na sněmě cařihradském r. 360., kde opustiv katolickou církev, stal se arianem a co taký sestavil gothskou abecedu a přeložil sv. písmo do gothčiny. Zajisté, jako řecké sv. Písmo vyvolil sobě za pramen k překladu, tak i písmo řecké vzal sobě za vzor pro písmo gothské; a s tímto srovnává se výzkum dr. Taylora, že staré slovanské písmo (glagolice) je podobné staré řecké kursivě.

U kterých Gothů byl biskupem? Ne u Gothů sarmatských (sedmihradských), kteří až pod Valensem († 378.) přesídlili se přes Dunaj do Thracie, nýbrž u Gothů thrackých mezi Dunajem²⁾ a Balkánem³⁾; a dle svého

²⁾ Quare, quod barbari prope Istrum (Istro — Gothi — Ostro — Gothi) omnino sectam arianam sequebantur, haec quidem causa fuit. Zosomenus.

³⁾ Ecant siquidem et alii Gothi, qui dicuntur minores, populus immensus, cum suo pontifice, ipso-

arianského biskupa Theofila čili Bogumila nazváni byli Bogumili. Za svědka беру Cedrena, který ve svém Konstantinovi hned po rozpravě o Ariovi mluví o Bogumilech a ve svém Valensovi podobně praví: „Iisdem annis Massalianorum haeresis, quae et Eucharum et Enthusiastarum et Bogomilorum dicitur, orta est.“ Od Balkánu se potom Bogumili čili Ariani gothští rozšiřovali na vše strany, kde Slované bydlili a kam výboje Gothů sahaly⁴⁾.

S tím srovnává se i svědectví mnicha Chrabra, že Slované křesťanství před dobou sv. Cyrilla a Methoda psávali římskými a řeckými literami slovenskou řeč⁵⁾; jako i svědectví kroniky alexandrinské, že Sarmatové (= Slované), ku kterým vrstevník Jornandesův, Procopius Caesarensis, počítá i

que primate Vulfila, qui eos dicitur et literis instituisse, hodieque (r. 552) in Moesia regione(m) incolentes Eucopolitanam (Nicopolitanam). Ad pedes enim (Aemi) montis gens multa sedit, pauper et imbellis, nihil abundans, nisi armento diversi generis pecorum, et pascuis, silvaeque lignorum, parum habens tritici, caeterarum specierum est terra foecunda. Jornandes. Diversarum gentium historiae. Hamburgi, 1611. pag. 135. coll. 160.

⁴⁾ Omnem ubique linguae huius nationem ad culturam huius sectae invitavere. Ib. pag. 106.

⁵⁾ Slovanské starožitnosti II., 731. a 739.

Gothy, měli své litery a bible⁶⁾. Toto písmo nemohlo býti jiné, než to písmo gothské, které se později jmenovalo slovanským (glagolice). Potvrzuje se to i tím, že tradice o ariánském původu glagolice zachovala se až do věku Tomáše, archidiakona splitského.

Na obrácení Gothů opět k církvi katolické pracoval zvláště sv. Jan Zlatoústý, jenž pro ně vysvětil biskupa Anilasa a posýlal jako k nim tak i k Scythům (Slovánům) nadunajským kněze a učitele⁷⁾, tak že již sv. Jeronym († 420.) mohl psát: Hunové učí se psaltéru; zimy scythické rozežráty jsou vřelostí víry; stkvoucí se a žluté vojsko Getů roznáší kolem do kola stany chrámů, a snad proto proti nám bojují rovnou ostroží, poněvadž v rovné náboženství důvěřují.“ (Epist. ad Laetam).

Kdo zná církevní dějepis, ví, že právě v Pannonii a Dalmacii, slovenské to vlasti sv. Jeronyma⁸⁾, odehrávala se hlavně truchlohra arianismu, tak že sv. Jeronym přinucena se

⁶⁾ Tamže str. 737. i s notou. Bielovskí: Mon. Pol. Hist. I., 119—122; 320. n. 2. Slovenský Letopis. V., 125 atd.

⁷⁾ Geschichte der Union. Dr. J. Pelesz. Wien, 1878. S. 44.

⁸⁾ Dexter již r. 9. zpomíná v Pannonii Sarmaty (= Slovany). Migne: Patrol. lat. tom. 31. pag. 65. n.

viděl proti ariansko-slovanskému sv. Písmu obstarat katolicko-slovanské (glagolské) sv. Písmo a sice dle textu alexandrinského; neb na více místech, zejména v prologu k Josua a v listech k Rufinovi a Sofroniovi, praví: „Kterých (biblí) nejusilovněji opravený překlad dal jsem lidům jazyka mého.“

Že zde sv. Jeronym nerozuměl mluvu slovanskou, nýbrž latinskou, tak tvrdí jen protislovanská nenávisť, která vidí jakýkoliv národ v Pannonii a Dalmacii, jen ne slovanský. Domácí řeč sv. Jeronyma byla slovanská ne latinská, které se jen ve škole naučil⁹⁾. Jsou tedy glagolité úplně oprávněni připisovat katolicko-glagolské sv. Písmo a katolicko-glagolskou liturgii sv. Jeronymu.

Poněvadž sv. Jeronym později studoval hebrejštinu a dle této učinil nový překlad knih starého zákona, tím povstal nemalý rozdíl mezi překladem Psaltéru dle textu alexandrinského a hebrejského. Za tou příčinou

Slovenský Letopis. V., 91, 176. Const. Porph. ap. Migne: Patrol. graecolat. tomo CXII., 266. n. 282. n. 1. ad fin.

⁹⁾ Qui Hebraeorum sermonem ex parte didicimus, et in Latino pene ab ipsis incunabulis inter grammaticos detriti sumus. Praef. in Jobum. Srov. Slov. Letopis V., 91. atd.

dva slovanští biskupové Sunnias a Fretella ¹⁰⁾, obrátili se v té záležitosti na sv. Jeronyma. Tento nad tím potěšen, zvolal: „*Quis hoc crederet, ut barbara Getarum lingua Hebraicam quaereret veritatem, et dormitantibus, immo contemnentibus Graecis ipsa Germania Spiritus sancti eloquia scrutaretur*“ (Op. T. I. p. 641.)? Darmo to učenci potahují na německé Gothy a na Němce; poněvadž Getové byli Slované a v Germanii ještě tehdy nebylo Němců (Sasů).

Že skutečně Getové toho času byli Slované, poznat z toho, že u Balkánu, kam Jornandes (r. 552.) položil nižné Gothy ¹¹⁾, tam jiné prameny kladou Bessy ¹²⁾. O liturgii těchto nacházíme svědectví v životopise sv. Theodosia († 529), který bohoslužbu v

¹⁰⁾ Odkud byli ti biskupové? Jsou, kteří se domnívají, že jeden byl z Nitry. Porovnáme-li jména se slovy sv. Jeronyma, zdá se, že jeden byl od dolních Karpat, druhý od Labe.

¹¹⁾ *Minores Gothi*. Pravděpodobné je, že poddunnější Getové byli nižní (*minores*), naddunnější ale vyšší (*Visi-Gothi*).

¹²⁾ T. Livii Hist. Lib. 39. c. 53. Migne: Patrol. lat. tomo 113. pag. 54.—58.

jerusalemské laře rozdělil dle národnosti, na řeckou, armenskou a besskou ¹³⁾. Učený posuzovatel toho životopisu podotkl, že tato poslední byla asi slovanskou, poněvadž jméno Bessů není ethnografické, nýbrž topografické, znamenajíc horaly ¹⁴⁾. Palma nepochyboval o jejich slovanskosti ¹⁵⁾. To jisté však o Jerusalemě psal již sv. Jeronym ¹⁶⁾, a tak není pochybnosti, že již za doby svatého Jeronyma byla slovanská katolická liturgie.

Psaltér náleží k liturgii: tedy svrchu vzpomenutí biskupové Sunias a Fretella, v záležitosti liturgické obrátili se na sv. Jeronyma, pravděpodobně co na původce slovanské katolické liturgie; neb jiné příčiny nemožno udat, proč biskupové hledali radu u kněze Jeronyma. A medle, založil-li sv. Jan Zlatoústý, Basil a jiní velkáni církve li-

¹³⁾ Migne: Patrol. graecae tomo 114. pag. 461.

¹⁴⁾ Srovnej: Βησσα, Waldschlucht, úžlabina; βησσαρις, waldig, hornatý.

¹⁵⁾ Not. rerum Hung. I., 356.

¹⁶⁾ Tot paene psallentium chori, quot gentium diversitates. Epist. ad Paulam et Eustochium. — Bessorum feritas et pellitorum (γυναι, huné, Hanové?) turba populorum... stridorem suum in dulce crucis fregerunt melos. Epist. ad Heliodorum Slov. Letopis. IV., 265.; V., 90.

turgie: proč bychom to nepřipustili i o sv. Jeronymu?

S tím již, co jsme dosavad pravili, spojme zprávu Mikuláše rabského, že svůj glagolský Psalter r. 1222. přepsal z glagolského kodexu, padajícího před r. 640.; — připisování glagolské liturgie sv. Jeronymu; — zprávu francouzských Benediktinů o glagolské abecedě (*abecennarium bulgaricum*), a za jisté přestaneme pochybovati o tom, že ona katolicko-slovanská liturgie byla glagolská a to dílem sv. Jeronyma. Když totižto Bulhaři slovanští opanovali slovanské země okolo Balkánu, naučili se i glagolici; a jako země ty po nich dostaly jméno Bulharska, tak i glagolské písmo pojmenováno bylo též písmem bulharským.

Od Balkánu, co své kolébky, tedy šířilo se Ulfilasovo slovansko-gothské písmo i s arianismem pod Karpaty¹⁷⁾, do Horvatska, Dalmacie, Pannonie a do západní Germanie: avšak, kde potom podlehl arianismus, ujalo se dílo sv. Jeronyma¹⁸⁾, tak že, když dobro-

¹⁷⁾ Presbyter Diocleas a Thomas archidiaconus jmenují Slováky Gothy; náhrobník Boleslava, krále polského, jmenuje ho králem Gothů. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 320.

¹⁸⁾ „Pastýř duchovní“. V Praze, 1885. str. 242. a t. d.

družní Gothové arianští v V. století opanovali Horvatsko, Dalmacii, Pannonii a západní Germanii, arianismus (ačkoliv se ho potom chopili i Longobardové) jen na krátkou dobu vypínal hlavu nad katolictvím, poněvadž s dobrodružnými Gothy přestěhoval se do Itálie, Gallie a Hispanie. Tak od soupeře osvobozena byla katolicko-glagolská církev. liturgie a je dosavad domovem u Slovanů tam, kde ji nepotlačila latinská a kyrillská liturgie¹⁹⁾.

Ostatně jsem přesvědčen, že Apoštolská Stolica nebyla by v IX. století dovolila liturgii slovanskou (kyrillskou) Slovanům, kdyby za předešlých století nebylo slovanské liturgie (glagolské), opírající se na autoritu sv. Jeronyma. Nezáleželo jí na starším (glagolském), neb na nejnovějším (kyrillském) písmě, nýbrž na věci²⁰⁾; a tato byla stejná, poněvadž — jak to vidět na zlomech pražských — původně i glagolská liturgie byla obřadu carigradského.

¹⁹⁾ V zahřebské diecesi udržela se glagolice až do r. 1743. Jagić: „Archiv für slav. Philologie“. IV., 433.—441.

²⁰⁾ Sermo rei, et non res sermoni subiecta Lit. Innocentii IV. an. 1248.

Co se týče konečně názvu „glagolice“, netřeba ho hledat v minulosti, neb pochází z pozdější doby.

Prameny dějepisné znají jen písmo a liturgii slovanskou buď Ulfilasovu, buď sv. Jeronyma aneb sv. Cyrilla. Podotknouti však musím, že prameny dějepisné liturgii Ulfilasovu nazývají gothskou, liturgii sv. Cyrilla řeckou, glagolskou ale *per eminentiam* slovanskou.

Nakladatel FR. A. URBÁNEK, český knihkupec
v PRAZE, na Ferdinandské třídě v čísle 25. n.

— Prvý český závod hudební. —

Naše Slovensko!

„Svůj k svému!“

Die Slovaken. Eine ethnographische Skizze von Franz V. Sasinek, Sekretär der „Matica Slovenská“. Cena 20 kr., poštou 25 kr.

Die magyarische Staatsidee, Kirche und Nationalitäten in Ungarn. Geschildert von einem Slovaken. Cena 40 kr., poštou 45 kr.

Aeltere u. neuere Magyarisirungs-Versuche in Ungarn mit besonderer Rücksicht auf die Slovaken. Cena 40 kr., poštou 45 kr.

Kytka z Tatier. Česko-slovenskej mládeži z rôznych kvietkov uvil Strýčko Slavoš. Se slovníčkom slovensko-českým. S 10 obrázkami dl'a nákresov J. Exc. Em. Salomona barona Friedberga-Mírohorského. Cena i poštou 1 zl., skvostně váz. se zlatou ořízkou poštou 2 zl. 10 kr.

Zo slovenskej chalúpk. Povesti, ktoré česko-slovenskej mládeži z rozličných sbierok vybral a podáva Strýčko Slavoš. So slovníčkom slovensko-českým. S 13 obrázkami dl'a nákresov J. Exc. Em. Salomona bar. Friedberga. Cena 80 kr., skvostně váz. se zlatou ořízkou 1 zl. 80 kr.

Písňe národův slovanských. I. 20 písni slovenských. Harmonisoval Dr. Lud. Procházka. Cena 1 zl.

Fr. V. Sasinek, proslulý slovenský vlastenec a učenec. *Fotografie s vlastnoručným podpisem jeho:* na čtverci 4 zl., kabinetka 80 kr., visitka poštou 35 kr.

Záhady dějepisné. Rozhlašuje Fr. V. Sasínok. Vydává Fr. A. Urbanek. Sešit 1.

Pokusy historicko-etymologické. Číslo 23 kr. — Sešit 2. **Jornandas a Slovane.** Cena 20 kr.

„Sešit tento (2.) má „Záhady dějepisné“ tím zajímavější, podává práci na položení základu nového pro průzkum Slovanů. Jde jako ošidná výhrada, čili proti postavě, na kterou Šafářík založil své „Staročinnosti“, které západním Slavem více náhodily snad, nežli prospěly. Ačkoli Jornandas čestně udal, že na levém břehu Visly a na levé straně Karpat byvali Venetové, na pravém břehu Visly a na pravé straně Karpat Sclavini a Antové. Šafářík všechny Slovany viděl na Vislu a Karpaty. Sotímok opravuje omýl Šafáříka, a to důkazy zřetelnými. Jestli se jeho výsledky (co žitelsko) týká, musí následovat nové zpracování „Staročinnosti“. Jména Sasínova je již tak známa, že práce jeho zbytečně není nikdy odporučena.“

Jistě, co jsme našli opravy potřebné, je na str. 30. ř. 9. kde místo ležet stojí práva, na str. 31. v notě 8. místo „v“ stojí „a“.

Cena 5. 70; dne 27. března 1888.

O křtu Jagello-Vladislava, krále polského, v Řezkove dne 14. srpna 1288. Napal Fr. V. Sasínok. Cena 10 kr.

Čechy v X. století. Napal Fr. V. Sasínok. Cena 30 kr.

O založení biskupství latinského v Praze. Napal Fr. V. Sasínok. Cena 10 kr.

Die Čechen in Preussisch-Oberschlesien. Stämme eines Rufendia aus Preussisch-Oberschlesien Von einem Slaven. Preis 20 kr.